VELKOMMEN TIL ÅRSMØTE 2013

Vinderen Historielag ønsker velkommen til årsmøte i Diakonhjemmets Høgskoles auditorium torsdag 4. april kl. 19.00.

Saksliste til årsmøtet:

1. Godkjenning av innkallingen
2. Valg av møteleder
3. Godkjenning av årsmelding for 2012 (ta med bladet)
4. Godkjenning av regnskapet for 2012 og budsjett for 2013
5. Valg av medlemmer til styret
6. Årsprogram for 2013
7. Eventuelt

Etter årsmøte kåserer Lasse Espelid med tema:

" HEIA NORGE ?"

Hva er det "typisk norske"?
Om norsk identitet, norsk kultur og norske verdier i et historisk, nasjonalt og internasjonalt perspektiv.

Kveldens foredragsholder Lasse Espelid er jurist, og har vært ansatt i Utenriksdepartementet og DNB.
Med utgangspunkt i mediedebatten i vinter om hva som er "typisk norsk" vil han utdype temaet nærmere.

Dette er en god anledning til også å ta med de litt yngre i familien !
Foredraget vil også rette seg mot disse aldersgruppene.

Velkommen!

«Herved erklæres Vinderenborgen for åpnet»

Tekst: Wenche Undrum og Ingeborg Wiese

Foto: Ingeborg Wiese og Clemens Saers

Den 4. desember i fjor var det mange som gledet seg over at gamle "Conten" - nye Vinderenborgen endelig stod ferdig, etter at bygningen brant i august 2008.

Den over hundre år gamle bygningen var nylig oppusset da den brant, og ødeleggelsene var enorme. Etter mye fram og tilbake ble det klart at bygningsmassen ikke kunne reddes, og 6. januar 2009 holdt Erling Storm og Finn Martin Myhre informasjonsmøte på Vinderen seniorsenter om den videre utviklingen av byggesaken. "Alle " var der, som det heter. Vi var i hvert fall mange som både er født og oppvokst i strøket, og som gjerne ville vite hva som skulle skje med dette kjente landemerket på Vinderen. Den gangen mente man at bygget kunne stå ferdig sommeren 2012, men så fort gikk det ikke. Først på tampen av året stod bygget ferdig med både juletre og ordfører hjertelig til stede. Fabian Stang var med på grunnstein-nedleggelsen 23. august 2011, og han var også med da bygget stod klart til å ta i mot publikum før jul.

Vinderenborgen er et topp moderne bygg med miljøvennlige løsninger

Til tross for mange kuldegrader var det folksomt rundt ordfører Fabian Stang da han åpnet Vinderenborgen.

- Under hele den lange byggeprosessen har vi hatt ett motto: Til beste for Vinderen! Det tror og håper jeg at vi har fått til med dette bygget, sier Erling Storm, byggherre og styreformann i Slemdalsveien 70 AS.

16 energibrønner

Vinderenborgen er på alle måter et bygg for sin tid, selv om man rent arkitektonisk også har tatt hensyn til den gamle bygningen. Vinderenborgen er blitt et meget miljøvennlig bygg, i det man kaller energiklasse A. Denne klassifiseringen handler om hvor mye strøm man bruker per kvadratmeter totalt sett. Det er boret 16 hull i bakken som går 300 meter nedover for å sørge for nødvendig oppvarming og kjøling. Den frostfrie væsken som går i sløyfe ned og opp i energibrønnene omgjøres til varme eller kjøling via varmepumper. Et energibygg betyr at bygget er godt isolert og at belysning og ventilasjon lar seg styre etter årstid og behov. Et annet viktig kriterium for å være et bygg i energiklasse A er at det evner å gjenvinne energi.

- Vi er stolte av å være et topp moderne, energivennlig bygg. Kjøling om sommeren krever faktisk betydelig flere varmepumper enn oppvarming om vinteren. Derfor har vi ekstra varmekapasitet til å sørge for at fortauene rundt bygget er isfrie gjennom vinteren. Vi har også installert ekstra belysning langs bygget. Ved å bruke varmepumper i stedet for olje eller elektrisitet kommer vi til å spare betydelige summer, i tillegg til at vi skåner miljøet, mener Erling Storm.

Vinmonopolet takket nei

Det var mange som viste interesse for næringsvirksomhet i Vinderenborgen. Men med mottoet «til beste for Vinderen» in mente har eierne av bygget satt strenge kriterier. I tillegg til at de selvfølgelig vil ha sikre leieinntekter. Lenge trodde man at Vinmonopolet skulle bli blant de utvalgte, men uenighet om leie gjorde at de etter hvert ble tilbudt lokaler i underetasjen. Dette takket til slutt Vinmonopolet nei til på grunn av blant annet for lite dagslys. Erling Storm syntes det var synd, men mener at SATS er en god erstatning.

- Det er tross alt bedre å gå på trening enn å gå på polet, spøker han.

DNB, Baker Hansen og Vita parfymeri var allerede på plass åpningsdagen, mens tannleger og andre som leier kontorer har kommet seg inn i nye lokaler sånn litt etter hvert.

Erling Storm spøker med at beboerne i bydelen har bedre av et treningssenter enn et pol.

Kunst av Ragnar Olaf Hauge

Etter ordførerens høytidelige åpning denne iskalde desemberdagen, og mange velfortjente taler til byggherren, var det omvisning. Erling Storm viste selv rundt, og bygget så ut til å imponere alle de frammøtte. Riktig flott var det. Et stilrent, moderne, innbydende bygg i tidens ånd. Bygget har et vennlig uttrykk, og kunsten har også fått sin plass. Under omvisningen overrakte kunstformidler Anne Gravdal en kalender av kunstneren Ragnar Olaf Hauge. En ukekalender kalt ”TID”, utskåret i tre.

Storm har også kjøpt hovedverket til Hauge, ” Vi er her - nå”, et flott bilde i pleksiglass som nå henger i hovedinngangen. Ragnar Olaf Hauge har også andre kunstneriske utsmykninger, både keramiske arbeider og grafikk, som henger rundt i gangene til glede for alle som går forbi.

Vinderen Historielag har dekorert heisene med historiske bilder fra Vinderen, Midtstuen og Holmenkollen. Til sommeren åpner uteserveringen og Storm håper at Vinderenborgen igjen blir et hyggelig samlingsted for alle som bor i strøket.

Vi i Vinderen Historielag gratulerer også med et flott bygg, og er glade for at Vinderen fortsatt skal være en sentral og naturlig del av bydelen, med tilhørighet og tilbud til alle.

Utrolig nok kom det flott musikk ut av instrumentene, til tross for kulda.

Erling Storm, byggherre og syreformann i Slemdalsveien 70 AS, holdt åpningstalen den 4.desember i fjor.

Skiløypene mellom byen og Marka

Tekst: Carl Huitfeldt

Foto: Clemens Saers og Wim van Dale

Hvordan var det før trikken kom? Hvordan kom folk fra Christiania opp til Marka på ski? Det var vel også løyper lenger nede på flatbygden? Og mange fortsatte kanskje å bruke de gamle løypene, både til tur og hjemtur, etter at trikken kom?

Vi skal her se på de gamle skiløypene gjennom vårt område – løypene mellom byen og Marka. Det har vært skrevet mye om skisportens barndom og utvikling i Christiania, og da spesielt knyttet til Holmenkollen og søndre del av Nordmarka. Vi har lest om de gamle skipionerene, om skihyttene, hoppbakkene, Huseby- og Holmenkollrennene og så videre. Og så har det vært skrevet mye om Holmenkollbanen – om trikken, som kom i 1898 og brakte alle skituristene fra Majorstuen og opp til skiparadiset i Marka.

Fritz Thaulow, vinterlandskap fra Vestre Aker 1891. Skigåere på vei opp mot Riis gård.

På ski gjennom Vestre Aker

Midt på 1800-tallet strakte byen seg opp til Homansbyen og i 1878 ble bygrensen flyttet ut til Majorstuen, Kirkeveien og Frogner. Vestover og nordover lå Aker. Her var det fra gammelt av bymark. Gårdene og plassene lå spredt utover. Det var et jordbrukslandskap med åkre, store jorder og engmark. Skog var det lite av. Ferdselen gikk for det meste mellom gårdene og her var det enkle veier. Om vinteren gikk det mye med hest og slede. De fleste menneskene levde inne i Christiania. I vestre Aker var det kanskje bare et par hundre mennesker – de som bodde og arbeidet på gårdene. I vårt område var det Borgen, Frøen, Grimelund, Holmen, Ris, Tuengen og Vinderen og en del mindre plasser.

Noen år før 1880 kom skisporten til Christiania og skiløping ble snart en svært populær aktivitet. Først var det Kastellbakken på Huseby som var stedet det foregikk og alle skulle til. Noen år senere ble som kjent Husebyrennet flyttet opp til Holmenkollen (1892) og Marka ble åpnet for skiløperne. Men det var langt opp dit. Derfor må mye av skiaktivitetene ha foregått på Akers jorder og mellom gårdene. I 1880- og 90-årene vet vi at det var en rekke mindre hoppbakker rundt på jordene og mange av dem som bodde på gårdene var ivrige skiløpere. Det dannet seg derfor tidlig faste skiløyper i dette området. Folk kom oppover fra byen, mange fra området rundt Homansbyen, Frogner, og Hegdehaugen. Mye av trafikken kom derfor til å gå ut fra området rundt Majorstuen.

På vei opp mot Oppkuven vest for Heggelivann, januar 2013.

Løypene fra Majorstuen

Fra Majorstuen spredte skiløypene seg ut mot henholdsvis Huseby, Holmen, Ris og Gaustad. En mye brukt løype gikk over Frognerdammene og vestover til Skøyenbakkene og Huseby. En annen hovedløype gikk forbi Frøen og Tuengen, mellom Holmengårdene og til Huseby og videre over Ullerntoppen mot Bogstadvann. Nok en viktig løype som var i bruk lenge, gikk over Frognerdammene og vestover til Skøyenbakkene og Huseby. En fjerde hovedløype gikk over Frøensjordet (Lille Frøen), over Øvre Frøensdam til Vinderen og Slemdal. Denne startet nederst ved krysset Valkyriegaten og Kirkeveien, gikk så nord for Lille Frøen, opp under Ris og videre opp til "Damenes fallgrube" ved Slemdal. Hva som karakteriserte dette stedet i løypa, eller hva som hadde skjedd her, kan vi bare spekulere i! Vi vet at damene den gang gikk på ski i skjørt…. En siste hovedløype gikk fra Frøensjordet og oppover vest for Gaustad Asyl mot Sognsvann. Herfra kunne man gå videre opp til Rishøyden og til Frønsvollen.

På denne tiden synes det å ha vært gode vintre, med mer stabile temperaturer og med bedre snøforhold enn i dag. Skiløypene ble også ofte kjørt med slede og kunne derfor bli faste og fine. I helgene kunne utfarten være stor. Det var flere skistuer og varmestuer hvor skifolket kunne gå inn og varme seg og spise sin niste, blant annet på plassen Slemdal og plassene i nordenden av Sognsvann. Oppover i løypene ble det også satt opp kiosker der det kunne kjøpes drikke og bakervarer. En slik kiosk som sto i mange år der Slemdalsveien i dag svinger ovenfor bomstasjonen.

På ski fra Bergen

Bare de sprekeste kom seg videre oppover, helt opp til Marka. Blant disse var den unge Fridtjof Nansen (f. 1861) fra den ene av Frøengårdene. Han ble tidlig skiløper og gikk stadig turer innover i Marka, sommer og vinter. Snart ble han sentral i det nye skiløpermiljøet i Vestre Aker. Fridtjof Nansen deltok naturligvis også i det årlige Husebyrennet, til og med i den tiden da han studerte i Bergen. Da gikk han like godt på ski over fjellet til Christiania og tilbake igjen etter rennet! Det var i 1884, da han ble nummer ni.

Når Fridtjof Nansen og vennene skulle oppover, må vi anta at de fulgte den nevnte løypen opp til Slemdal og så til Svendstuen. Herfra tok man gjerne av til høyre og fulgte Skådalen oppover. Skådalsløypa ble tidlig en av de viktigste løypene opp til Marka. Det er naturlig når vi ser på kartet. Herfra kom man opp til en rekke hoppbakker og skistuer, som var etablert i 1880 og 90-årene. En annen viktig oppgang til Marka gikk opp fra Ris eller Gaustad, via sørenden av Sognsvann og oppover mot Frønsvollen. Den ble kalt Måneskinnsløypa,

Detalj fra det eldste skikartet over Nordmarka.

Tryvannstua ved årets begynnelse. Et samlingspunkt for unge og eldre skigåere.

fordi man herfra så den oppstigende månen best! Fra Vettakollen ble det også etablert skiløype fra Ankerveien vest for Båntjern, øst for toppen (419 moh) og over Fuglemyr til Frønsvollstråkka. Denne fikk navnet Østre Vettakolløype.

Trikken endret alt

De var nok ikke mange de skiløperne som gikk den lange turen helt opp i Marka, og brukte hyttene og hoppbakkene der. En av karene på Frønsvollen, hytten til Christiania Skiklub (etablert 1877), skal ha fortalt at når de gikk opp fredagen, fant de igjen sine egne skispor fra uken før. Så i 1898, da den nye Holmenkollbanen åpnet, med linje fra Majorstuen til Besserud (og i 1916 til Frognerseteren), endret verden seg for skifolket og for akerne. Aking var den andre store folkeforlystelsen på den tiden. Nå skulle alle ta trikken opp! Mange flere fikk oppleve Holmenkollen, Frognerseteren og Marka. Samtidig kom boligutbyggingen langs banen, og befolkningen økte i stigende tempo. Dette endret selvfølgelig bruken av skiløypene opp fra byen. Men løypene over Sognsvann, Vettakollen, Skådalen og Midtstuen ble bare mer populære, ikke minst som nedfarter – for dem som hadde tatt trikken opp.

De gamle løypene nede fra byen er selvfølgelig borte i dag. Nå kjører folk for det meste bil gjennom dette området når de skal på ski, uten den fjerneste anelse eller tanke på det fine skiterrenget og de løypene som en gang gikk her.

Kilder:

Holden, Finn: Vinderen. Fra fangstplass til moderne bydel. Baneforlaget 2000.

Orvin, Harald W: Fra Majorstuen til Holmenkollen. Historiske artikler fra Risbladet. Risbladet 1992.

Overn, O.M: Boken om Frogner. Oslo 1928.

Vevstad, Andreas: Det begynte med Frognerseterskogen. Oslo Kommunes skoger 1889-1989. Oslo 1989.

Vil du gjøre en frivillig innsats?

Sammen med dette nummer av medlemsbladet for Vinderen historielag er vedlagt en vervefolder for å rekruttere flere frivillige til Vestre Aker Frivillighetssentral. Sentralen skal være en katalysator for frivillig innsats i lokalsamfunnet og bidra til å spre glede og livskvalitet samt å hjelpe dem som trenger assistanse.

Oppgavene er mangfoldige. De nesten 25 frivillige ved sentralen kan bistå med praktisk hjelp i hjemmet, i besøkstjeneste, transport til Vinderen Seniorsenter, til lege, apotek, tannlege. En ettertraktet innsats medfører økende etterspørsel fra befolkningen i Vestre Aker, og Frivillighetssentralen trenger flere frivillige som kan være med i trolig den mest takknemlige oppgave som finnes: Gleden ved å hjelpe andre.

Vestre Aker Frivillighetssentral er en selveiet stiftelse, opprettet 15. mai 1999 av 10 lokale organisasjoner, bl.a. Vinderen Historielag, Slemdal Lions, Ris menighet, Holmenkollen Rotary, Vinderen Helselag, Røa Pensjonistforening, Civitanklubb Oslo. Den drives av en daglig leder i 100 % stilling, har et styre sammensatt av representanter for stiftelsesorganisasjonene og holder til i eget hus i Ris skolevei 14 (samme sted som Blåklokka, den gamle rektorboligen). Postadressen er Boks 109 Vinderen, 0319 Oslo med telefonnummer 23 22 05 80, mobil 481 37 180, e-post vestreakerfrivillig@gmail.com. Driften finans-ieres med bidrag fra departement og Vestre Aker Bydel. Bydelen har vist en enestående velvillighet overfor sentralen og bl.a. stilt en buss til disposisjon for transport av bydelens eldre til Vinderen Seniorsenter og andre kjørebehov.

Vinderen Historielag, som en av stiftelsesorganisasjonene til Vestre Aker Frivillighetssentral, vil appellere til hver enkelt av sine medlemmer å tenke gjennom om nettopp du godt kunne tenke deg å bidra i bydelens frivillige arbeid, nå eller senere.

Ta kontakt med Frivillighetssentralens daglige leder Espen Andresen på telefon 23220580, vi håper på ti nye frivillige.

Med hilsen Harald Ulvestad, styre–leder Vestre Aker Frivillighetssentral og representant for Vinderen historielag.

Bidrag til konkurransen «Møtesteder i bydelen hvor folk treffes.»

Vi møtes på Finnerudplassen!

Tekst: Signe Tønsberg

Foto: Oslo Røde Kors

Takket være Røde Kors er inn–gangen til marka åpen for oss pen–sjonister. Vi blir hentet med buss flere steder. Jeg og mange fra min bydel står på Bogstad, ferdige, med eller uten ski.

Stemningen er høy med en gang vi er i bussen og kjenner forventningen av å skulle oppleve gjensyn med Marka. Bussen går i krabbegear etter Sørkedalen skole oppover skogsbilveien til Finnerud. Vi kommer inn i en eventyrverden: Rødmalte små hus, låvebro med fuglenek og Røde Kors sin koselige hytte ligger foran oss i en lysning i skogen,

En glad gjeng med pensjonister er klare for tur, med eller uten ski.

Finnerudplassen i all sin prakt en vinterdag.

med åpne jorder og bjerketrær rundt skogen bak. Det at vi er så nær byen er like spesielt hver gang.

På tunet blir vi ønsket velkommen av frivillige hjelpere, fastboende styrer Jarle og eier og driver av Finnerud, Rita. Skiene setter vi langs veggen eller i skjulet hvis de skal smøres. Inne i hytta blir vi møtt med bål på peisen og solbærtoddy, etter at vi har skrevet oss inn i protokollen og fått røde bånd rundt halsen. Disse henges opp etter turen, slik at hvis noen ikke har kommet tilbake, blir de ettersøkt.

Turmuligheter for alle

Vi benker oss langs langbordene, navneopprop gjøres under muntre tilrop når turene blir fordelt. Drømmeturen er selvsagt til Glåmene. Men for dem som ikke kan gå så langt og bratt, frister skogssjef Mjålands fint ryddete skogsløype, eller en flat runde, «strafferunde». Noen velger å ta denne mange ganger for å få igjen følelsen av gammel trening. For dem som ikke går på ski lenger, er det turfølge på skogsbilveien mot Svartor eller Kobberhaugshytta.

Røde kors sin logo.

Finnerudplassen om sommeren.

Etter to timers tur, eller bare å ha sittet på reinskinn langs hytteveggen i solen er det samling med kaffe og et hav av vafler. Langbordene er fulle og samtalene er høylytte om opplevelser på kjente stier.

Testamentert til Oslo kommune

Lotteri hører med, gevinstene er gitt av deltakerne og vinnes under stor jubel. Annen underholdning kan være film og video av Finneruds historie: Det var eid av familien Schiøtt, og ble fra den sist levende, ugifte datter testamentert til Oslo kommune: Rundt 100 mål skog hørte til, med den bestemmelse at det skulle være til friluftsglede for unge og gamle i Oslo. Her skulle det ikke være tettbebyggelse. Røde Kors Finnerudplassen passet godt inn under bestemmelsene, og nå er det 30 år siden daværende kronprins Harald innviet stedet.

Dette møtestedet er et opplevelsessted hvor skiløpere og turgåere får tilbake den samme gleden som da Glåmene, Heikampen, Kikut, Sandungen og ikke minst Marimyr var møtesteder.

ÅRSMELDING FOR VINDEREN HISTORIELAG 2012

Vinderen Historielag har året 2012, som tidligere, arrangert årsmøte, vårtur, høsttur, julemøte og utgivelse av fire medlemsblad med variert og interessant stoff fra Bydel Vestre Aker. Hele styret og flere av medlemmene har bidratt med stoff til bladet.

Vinderen Historielag hadde ved årsskiftet 958 medlemmer. Nedgangen fra tidligere år skyldes dels naturlig avgang, flytting og manglende betaling av medlemskontingent. Det har vært avholdt ti styremøter. Som regnskapet for 2012 viser, håper vi på ny rekruttering.

Årsmøtet ble avviklet 22. mars før feiringen av 20 årsjubileet for historielaget i Eckbos selskapslokaler. Finn Bendix Bendixen ble valgt til møteleder, Tore Holst til referent og Henning Krohg Stabell og Erik Schulz til å underskrive protokollen. Som i fjor har historielaget brukt profesjonell regnskapsfører, Inger Frydenlund Bugge, og statsautorisert revisor Sigval Jacobsen fra firma J. Bruserud & Co. Regnskapet for 2011, og budsjettet for 2012 ble så godkjent.

Finn Holden ble gjenvalgt for to nye år som leder. Seyna Sønnichsen, Harald Ulvestad og Henning Krohg Stabell var på valg og ble gjenvalgt. Anita Kildal ønsket ikke gjenvalg. Som nytt styremedlem ble valgt Carl Huitfeldt. Styremedlemmene Finn Bendix Bendixen, Lajla Heyerdahl, Bjørn Christophersen og Clemens Saers var ikke på valg og fortsetter. I valgkomiteen fortsatte Wenche Undrum og Øyvind Gaukstad.

Etter årsmøtet gikk vi over til jubileumsfesten, som ble ledet av festkomiteens leder, Øyvind Gaukstad. Nina Aabel sang Wilhelm Dybwads vise om Holmenkollrennet i 1905, spilte klaver og ledet allsangen med Bjørn Sands nydiktede Ode til trikken, som vakte stor begeistring. Historielaget høstet stor ros ved jubileet, og leder Finn Holden mottok en vakker litografi av Per Aabel. Karin Berg kåserte om Sylvia Salvesen og broderiet i kong Haakons jakke.

. Vårturen gikk med buss 1. juni til eventyrhagen på Ramme gård ved Hvitsten. Vi kjørte som vanlig fra Villsvinet ved Slemdal skole, hadde omvisning i den romantiske eventyrhagen på Petter Olsens gård helt ned til Edvard Munchs sommerbolig nede ved kysten, der han hadde malt flere av maleriene i Universitetets Aula. Bussen tok oss videre til Drøbak, der vi spiste lunsj og så oss omkring før vi bilte tilbake til byen. Turen kostet kr 500 og var fullbooket. Vi kommer nok tilbake når museet på Ramme er anlagt..

Høstturen 2012 gikk til Linderud gård, hvor vi møttes for en sightseeing på den gamle storgården. Bussen hentet oss ved Villsvinet og kjørte oss tilbake etter kaffe og kaker på tunet på gården. Turen kostet kr 200.

Julemøtet ble holdt 13. desember i peisestuen i Ris Menighetshus. Finn Holden snakket om sin nye bok Christian IVs by og livet i Kvadraturen.

Vinderen Historielag er fortsatt medlem av Fellesrådet for historielag i Oslo, men i likhet med noen andre store historielag i Oslo utmeldt av Landslaget for lokalhistorie på grunn av størrelsen på kontingenten og en udemokratisk styreform.

Redaktørstillingen etter Finn Holden ble avertert ledig i blad nr. 2/2012. Journalist Ingeborg Wiese ble engasjert og redigerte vellykket blad nr. 4/12. Samtidig sluttet Marianne Bakken Miller med layout av bladet, og styremedlem Clemens Saers overtok.

Oslo, 31.01.2013 Finn Holden

REGNSKAP FOR VINDEREN HISTORIELAG 2012

ÅR	Regnskap 2011	Budsjett 2012	Regnskap 2012	Budsjett 2013
Registrerte medlemmer pr. 31.12	949		958	1000
Derav livsvarige/gratismedlemmer	58		58	58

Resultatregnskap:

Inntekter:

Medlemskontingent	kr	177 200	kr	200 000	kr	177 266	kr	180 000
Medlemsinnbetaling turer	kr	19 545	kr	20 000	kr	27 900	kr	30 000
Gaver/salg av medlemsblad	kr	6 824	kr	7 000	kr	6 504	kr	5 000
Jubileumsmiddagsinnbetaling					kr	32 700		
Sum inntekter	kr	203 569	kr	227 000	kr	244 370	kr	215 000

Utgifter:

Honorar regnskap	kr	7 500	kr	7 500	kr	5 875	kr	7 500
Honorar redaktør					kr	5 000	kr	20 000
Honorar medlemsblad							kr	5 000
Produksjon medlemsblad	kr	78 967	kr	90 000	kr	77 545	kr	80 000
Distribusjon medlemsblad	kr	44 128	kr	50 000	kr	45 661	kr	45 000
Møteutgifter, foreningsaktiviteter	kr	8 779	kr	10 000	kr	102 389	kr	20 000
Foto og bilder	kr	5 040	kr	6 000	kr	-	kr	8 000
Kontorutgifter	kr	11 212	kr	12 000	kr	5 883	kr	12 000
Diverse kostnader	kr	1 579	kr	5 000	kr	6 533	kr	5 000
Bankostnader	kr	20	kr	20	kr	-	kr	20
Kostnader turer	kr	39 724	kr	40 000	kr	22 942	kr	25 000
Sum utgifter	kr	196 949	kr	220 520	kr	271 828	kr	227 520
Driftsresultat	kr	6 620			kr	-27 458		
Renteinntekter	kr	7 167			kr	9 863		
Verdiøkning finansielle om.løp.mid.	kr	469			kr	7		
Andre finanskostnader	kr	-122			kr	-161		
Årsresultat	**kr**	**14 135**			**kr**	**-17 749**		

Balanse pr 31.12

		2011		2012
Eiendeler				
DnBNOR kapitalforv. 52139933850	kr	303 961	kr	313 696
Bankdrift 5084.05.24008	kr	116 278	kr	82 988
Bank-kont. 7874.05.98200	kr	1 941	kr	6 980
Sum eiendeler	kr	422 180	kr	403 664
Egenkapital				
Egenkapital 1.1	kr	396 734	kr	410 869
Resultat	kr	14 135	kr	-17 749
Egenkapital 31.12	kr	410 869	kr	393 120
Gjeld				
Leverandørgjeld	kr	4 005	kr	4 880
Skattetrekk	kr	6 307	kr	2 464
Medlemskontingent forsk.bet.	kr	1 000	kr	3 200
Sum gjeld	kr	11 312	kr	10 544
Sum egenkapital og gjeld	**kr**	**422 181**	**kr**	**403 664**

Harald Ulvestad
kasserer

Bjørn Christophersen
kasserer

Regnskapet er revidert og godkjent av revisor Jan Bruserud

Valgkomiteens innstilling Til årsmøtet i Vinderen historielag 2013

Nåværende styre er:

Finn Holden	**valgt for 2 år som leder i 2012**	**fortsetter**
Finn Bendix Bendixen	**valgt for 2 år i 2011**	**tar gjenvalg**
Bjørn Christophersen	**valgt for 2 år i 2011**	**tar gjenval**
Lajla Heyerdahl	**valgt for 2 år i 2011**	**tar gjenvalg**
Carl Huitfeldt	**valgt for 2 år i 2012**	**fortsetter**
Clemens Saers	**valgt for 2 år i 2011**	**tar gjenvalg**
Henning Krohg Stabell	**valgt for 2 år i 2012**	**fortsette**
Seyna Sønnichsen	**valgt for 2 år i 2012**	**fortsetter**
Harald Ulvestad	**valgt for 2 år i 2012**	**fortsetter**

Valgkomiteens innstilling:

Valgkomiteen er fornøyd med det arbeid som styret gjør.
Styremedlemmer som er på valg, tar alle gjenvalg.
Det betyr at Finn Bendix Bendixen, Bjørn Christophersen, Lajla Heyerdahl og Clemens Saers gjenvelges for 2 nye år.

Vinderen 16. februar 2013

Wenche Undrum **Øyvind Gaukstad**

Da Villa Stenersen var barnehjem

Tekst: Gerhard Skahjem

Foto: Private bilder

Da jeg leste om Villa Stenersen i forrige nummer, dukket mitt eget, helt personlige forhold til huset opp i erindringen. Med norsk mor og tysk far hadde jeg mitt første leveår i Tuengen allé 10c.

Gerhard Skahjem sammen med tante i hagen til Villa Stenersen.

På disse sidene vil jeg dvele litt ved dette første leveåret mitt, fra 1944 -45. Det hele startet ikke så bra. Min far var en ung, tysk marineløytnant som forlot mor og barn ganske tidlig. Min mor søkte og fikk et opphold på Dr. Holms hotell på Geilo. Det fungerte som fødehjem, hvor unge, norske kvinner fikk opphold og kunne føde barna som okkupantens soldater var fedre til.

Operert som spedbarn

En vakker, solrik februardag i 1944 kom jeg til verden. Etter noen uker viste det seg at jeg hadde en alvorlig magelidelse. Etter sterkt press fra ledelsen på Dr. Holms, fikk min mor ta meg med til Drammen sykehus for operasjon. Den var vellykket. Nå stod barnehjem for tur.

Hun hadde selv ringt rundt, og fikk etter en tid anledning til å levere meg på barnehjemmet som var etablert i Villa Stenersen. Vi reiste med tog til Oslo og deretter Holmenkollbanen til Heggeli stasjon. Hun hadde ikke bare meg å bære på, men også mye bagasje. Adressen hadde hun, Tuengen allé 10 C, men hun var ikke sikker på veien. Etter å ha lett en stund, orket hun ikke å bære meg og la meg ned i en grøft. Hun håpet at jeg fortsatt skulle sove til hun kom tilbake. Hun la gress, blader og kvister

over meg for å skjule meg. Deretter ble det å lete videre. Heldigvis varte det ikke lenge før hun fant barnehjemmet. Bagasjen ble satt igjen, før hun løp tilbake for å finne barnet hun hadde gjemt.

Hun fortalte meg senere at hun var svært engstelig. Tenk om noen hadde funnet meg! Hun husket heller ikke nøyaktig stedet hun hadde lagt meg. Heldigvis ble jeg funnet uten at andre hadde oppdaget meg. Deretter tilbake til barnehjemmet.

Etter at jeg var avlevert og lagt i en seng, reiste hun tilbake til hjembyen. I ettertid husker hun at det var norske ansatte der og ikke så mange barn. Hun antok at barna hadde tyske fedre.

Artikkelforfatteren sammen med sin mor foran inngangen til Villa Stenersen.

Døpt i Ris kirke

Enkelte besøk på barnehjemmet ble det på høsten 1944. Like over nyttår 1945 fikk hun ordnet med barnedåp i Ris kirke. Sammen med henne gikk en venninne og en søster veien fra barnehjemmet til kirken. Jeg lå da i en sportsvogn. Det var snø og tungt føre, og de var slitne da de kom fram til kirken. Dåpen fant sted en lørdag ettermiddag. Mor husker at det rett i forkant av min dåp, var bryllup i kirken. Presten var ikke særlig blid, og likte antakelig dårlig å døpe en "tyskerunge", men dåp ble det. Deretter var det tilbake til barnehjemmet.

Da krigen nærmet seg slutten, kom hun og hentet meg, og vi flyttet hjem til mine besteforeldre. Maidagene ble vanskelige, og de psykiske skadene hun ble påført av krigens seierherrer har forfulgt henne resten av livet.

#

Kanskje noen av dere som nettopp har lest dette vet noe mer om Villa Stenersen under krigen? Hvorfor var det barnehjem? I så fall ville vi i redaksjonen sette stor pris på om dere tok kontakt:

ingewies@online.no

mobilnr. 97 43 55 40

Villa Stenersen var barnehjem under deler av den andre verdenskrig.

Frøensvolden og Christiania Skiklub

Tekst og foto: Lajla Heyerdahl

Bratt opp fra lysløypa mot Ullevålseter føres veien til Frøensvolden. Høyt der oppe ligger hytta til Christiania Skiklub med vidt utsyn til skog–ene innover i marka. Skiklubben ble stiftet i 1877, og er fortsatt et levende møtested for skientusiaster.

Langt nede bak tunge graner kan man skimte byen og fjorden. Om sommeren gresset kongens kuer i hellingene, og man kan godt forestille seg at det har bodd folk her i tidligere tider. Det sies at steinalderfolk har tråkket stier fra områdene rundt og ned til Oslofjorden.

Ut fra navnet skulle man tro at Frøensvolden opprinnelig må ha vært seteren som tilhørte Frøen gård. Men det gjorde den bare i perioden 1629 til 1788. Seteren lå i tidligere tider under gården Sten, som lå der hvor Fagerborg kirke og Stensparken nå ligger. Seteren het den gang Stenseter. På vollen, rundt 100 meter nedenfor dagens bygninger ligger steinhauger som i følge professor Edvard Bull kan være rydningsrøyser fra den gangen Sten gård setret i dette området. Da Sten gård var en av urgårdene i Oslo, kan den første seteren på Frøensvolden være en av de eldste i Oslo-området. Først etter bybrannen i 1624 er historien om Frøensvolden godt dokumentert. Da kong Christian IV etter bybrannen dette året nedla Sten gård ved utvidelse av bymarkene, ble eiendommen fordelt mellom andre Aker-gårder, hvorav seteren tilfalt gården Frøen. På 1700-tallet ble gården eiet av forskjellige Aker-familier (på Frogner gård og Frøen-gårdene) som var innflettet i hverandre ved giftermål og arv. På denne tiden fikk tømmeret i skogen større verdi enn seterdriften i åsene rundt Oslo. Fra 1788 gikk Frøensvolden trolig over til å bli en husmannsplass under Frogner gård.

Foto fra 1880-årene: Fra venstre Hjalmar Welhaven, Løynant R. Gulbrandson, Prof. P.O.Schjøtt og garvermester Jakob Hallén. Foto fra jubileumsboken.

Klubbhytta i dag, med nydelig utsikt over fjorden.

Christiania Skiklub blir til

Christiania Skiklub ble stiftet 17. februar 1877, som den første skiklubb i hovedstaden. De første medlemmenes engasjement spredte seg hurtig i Norge og senere utover i verden. I 1883 tok klubben initiativ til å stifte "Foreningen til Skiidrettens fremme." Det ble etter hvert stort behov for et overnattingssted utenfor bykjernen. Derfra var det enklere for medlemmene å komme seg inn i Nordmarka med sine tunge ski og vadmelsutstyr. Thomas Heftye lot klubben bygsle tomten på Frøensvolden for kr. 1.- per år. Den første stuen til klubben ble reist i 1884/85. Antatt pris på bygget var 3000 kroner. Dette syntes noen av medlemmene var mye og flere meldte

seg ut av klubben. Da sluttsummen kom opp i hele 5000 kroner, som tilsvarer omtrent 5 millioner i dag, var det ikke rart at medlemmene var urolige over de høye utgiftene.

Det første Husebyrennet

Det som imidlertid var gjennombruddet for skisporten, var det berømte Husebyrennet som Christiania Skiklub arrangerte i 1879. Her ble bondegutter for første gang akseptert uten å bli sett ned på. Les her hva oberst Henrik Angell skriver om begivenheten i jubileumsboken:

"Onsdag 12. februar møtte det opp tusener på tusener av hovedstadens folk. De stabbet seg frem gjennom sneen frem til Husebybakken i Vestre Aker. Kun hist og her kunne man se en skiløper. Kongen selv ville komme i følge med Ministre og Statsråder. Folk strømmet til, sletten var sort av mennesker. I tretoppene yrte det med småguttер som ville se. Midt i bakken lå skihoppet (sprøytehopp). Ikke synderlig høyt, men vanskelig nok for dem som spratt til. Unnarennet var der, rett utenfor kongetribunen med et lite ekstrahopp(bølgen). Det var en tindrende kald vinterdag, fint føre, feststemning, musikk, flagg og glade farver. Det var spenning i folkemassen. Hvem ville vinne? Byguttene eller landsguttene? Det kom en del av skiløperne slepende forbi, de fleste så klossete og tungvinte ut med lange ski som var det gildeste i Christiania på den tiden. Mange gikk og svedet i lange frakker med skinnlue på hodet og noen endatil med skjerf i halsen. På bena hadde de svære skaftestøvler. Ingen syntes dette var uvanlig. Men det var andre som pekte seg ut. Det var tettvokste karer i rundtrøyer med korte, litt brede ski. De hadde ikke stav, høyst en liten kjepp. Skiene var fastbundet til føttene med vidjer. Ikke hadde de skjerf om halsen, ikke engang den korte trøyen knappet. De sprang så lett på skiene – det var fjellgutter, sa folk. Det var Telemarkingene som hadde gått i et og et halvt døgn for å komme frem til skirennet og likevel var de spreke. Det var Kvitseidinger og Seljordsgutter som skulle konkurrere mot byguttene.

Et trompetsignal, og ut kom den første, en av skiklubbens medlemmer, som skulle prøve bakken. Etter kom hopperne, noen skrevende, ridende utfor bakken med den svære staven så sneføyken sto. Noen sto, andre datt. Lue og votter, armer og ben tull i tull nedover bakken. Men kommer ikke telemarkingene? Jo, nå var turen kommet til den første. Man ser ham sette i vei med tilsprang for riktig å få fart. Det ble tyst i folkemengden. Hatten

Fra 100-årsjubileet i 1977. Fra venstre Jacob Vaage, viseformann Georg Harbitz, ordfører Albert Nordengen, formann Chr. Jensen, Odd Seim Haugen og Einar Bergsland. Fra jubileumsboken.

har han minsanten i den ene hånd, en liten grankvist i den andre. Han gjør et ekstra hopp, spretter til i sin kåthet, føttene tettsluttet, spenner til, tar sats og langt, langt ut i luften bærer det. Mykt og elastisk når han bakken. Han stupte ikke, bøyde bare det ene kneet mot skien og tok en sving. Det ble en triumf for telemarksgutten. Folk var i ekstase. Hurraropene brøt løs, tusener av hender viftet og vinket. De voksne menn som hadde arrangert skirennet forsto at nu var det vunnet seier. Begeistringen var ekte. Ungdommen var grepet, den lovet seg selv at slik skulle en bakke, et hopp klares også av dem. Hver telemarking som satte utfor gikk det omtrent likedan for. En tok hatten av for kongen midt i svevet, en 16 års gutt hoppet 66 fot, en satte utfor på kun en ski – og alle viste sine bråvendinger "telemarksving". Fra nu av kom det fart i skiidretten. Et par dager etter var det ikke ski å oppdrive i hele Christiania. På ski skulle alle, mann som kvinne, unge som gamle".

Fellesturer fra Homansbyen

Av gamle brev kan man lese hvordan skimiljøet i Christiania grodde frem. Flere av medlemmene i Christiania Skiklub har nedskrevet erindringer fra de tidligste tider, før klubbhytten var bygget. Vi går tilbake til 1860-årene da det ikke fantes mange skiløpere i Christiania. Skiutstyr var vanskelig å oppdrive. Etter hvert dannet det seg kretser av skiløpere som gikk turer sammen. Det ble utdelt løpesedler angående møtested for turen. Stedet var som regel utenfor Homansbyen apotek, søndag morgen klokka ni. Her ble skiene spent på. Deretter bar det oppover Bogstadveien. Der Valkyriegaten begynner måtte man stige over et gjerde, deretter over jordene i retning den røde låve på Frøen. Videre i rett linje til oppkjørselen til Ris Gård frem til husmannsplassen Slemdal . Under det store kirsebærtreet var det tid for en pipe. Herfra bar det opp til Frognerseteren. Man har også gått i samlet flokk fra Majorstuen til Frøensvolden i fakkelskinn på lørdagskvelden. Thomas Heftye anla kjørevei opp til seteren for at befolkningen skulle komme seg opp i frisk luft i høyden. Turen kunne videre gå til Frøensvoldstråkka eller Triangelmyren og så nedover Frognerseterbakken, eller til Skådalen eller Vettakollen. Men nesten alltid ned til Svendstuen, og derfra videre ned til en eller annen husmannsplass der Joseph Müller hadde bestilt øl på forhånd. Ølet ble alltid drukket oppvarmet. Turen gikk deretter bort til Ullernåsen og derfra forbi Frogner gård til Kirkeveien.

Gamlekara på Frøensvolden

Et annet medlem skriver i 1919 om sine minner fra klubbens spede begynnelse. Formålet med klubben var at likesinnede, skiglade christianiaborgere skulle komme sammen å gå mot et turmål på ski. Det ble avertert i avisen om at skiinteresserte skulle møte opp i Studentersamfundets sal på en bestemt dato. Her ble Christiania Skiklubb stiftet, 17. februar i 1877. I begynnelsen var det vanskelig å samle flere enn fem-seks personer til søndagsutfluktene. Derfor ble medlemstallet satt til 40 personer.

Kikutstua er målet for mange skigåere enten de drar fra Sognsvann, Maridalen eller Sørkedalen. Gode forhold vinteren 2012-2013.

Bygningene til Christiania skiklub slik de ser ut i dag.

Den opprinnelige hytta til Christiania Skiklub, bygget i 1884-85. Foto fra jubileumsboka.

Det går frem av jubileumsboken fra 2002 at stuen på Frøensvolden har mye histrie og at mange skiglade gutter har hatt tradisjonsmiddager, dugnader og hyggelige sammenkomster her. Stuen er et skimuseum med unike gjenstander. Her er ski og skiutstyr, fotografier, malerier og litteratur. I alle generasjoner i Christiania Skiklubs historie har gleden over skiløping vært uforminsket selv om medlemmene blir eldre. De ivrigste møtte frem på Frøensvolden praktisk talt hver lørdag i vinterhalvåret. Om søndagene dro en ganske stor flokk samlet innover i Nordmarka. For hvert år litt hvitere i skjegget, litt langsommere i takten, litt mer avleggs i klesdrakt og utstyr. Likevel var gamlekara på Frøensvolden i mange år et kjent og kjært trekk i bildet av Nordmarka. Etter 1945 avtok fremmøte på Volden sterkt. Arbeid og familie krevde sitt. Patriarkatets tid var stort sett forbi. På Volden i dag er det stor møteaktivitet med middag hver 14. dag. Matlagingen går på omgang blant medlemmene. For at det skal bli en tur ut av det, er det viktig å gå på ski eller bena frem til hytta. De fleste møter er på lørdager. Da har gutta hatt seg en tur i Marka og avslutter med badstue og middag med kaffe og diskusjoner på Volden. Noen overnatter, mens andre drar hjem om kvelden til familien. Det er viktig med tålmodige koner, sier et medlem. Det er også lagt inn turer til andre steder der ledsager er invitert. Han sier at man ser mer til klubbvenn-ene enn sine beste venner. Etter hvert faller medlemmer fra og yngre kommer til. Samholdet er godt. Vennskapet og interessen for turer og friluftsliv er essensen i verdens eldste skiklubb som ble stiftet i 1877, for 136 år siden.

Kilder:

Jubileumsboka Christiania Skiklub 125 år.

«Blått som havet»

Tekst: Seyna Sønnichsen

Kunsthistoriker Johanne Huitfeldt har skrevet en fasinerende bok om keramiske blåmalerier som nå er på markedet. Boken er rikt illustrert med flotte fotografier og interessant tekst. Det er den blå koboltfargen som er gjennomgangstonen.

Først tar boken oss til Kina hvor vi lærer at kjærligheten til den blå fargen ikke bare illustrerer noe rent og kjølig.

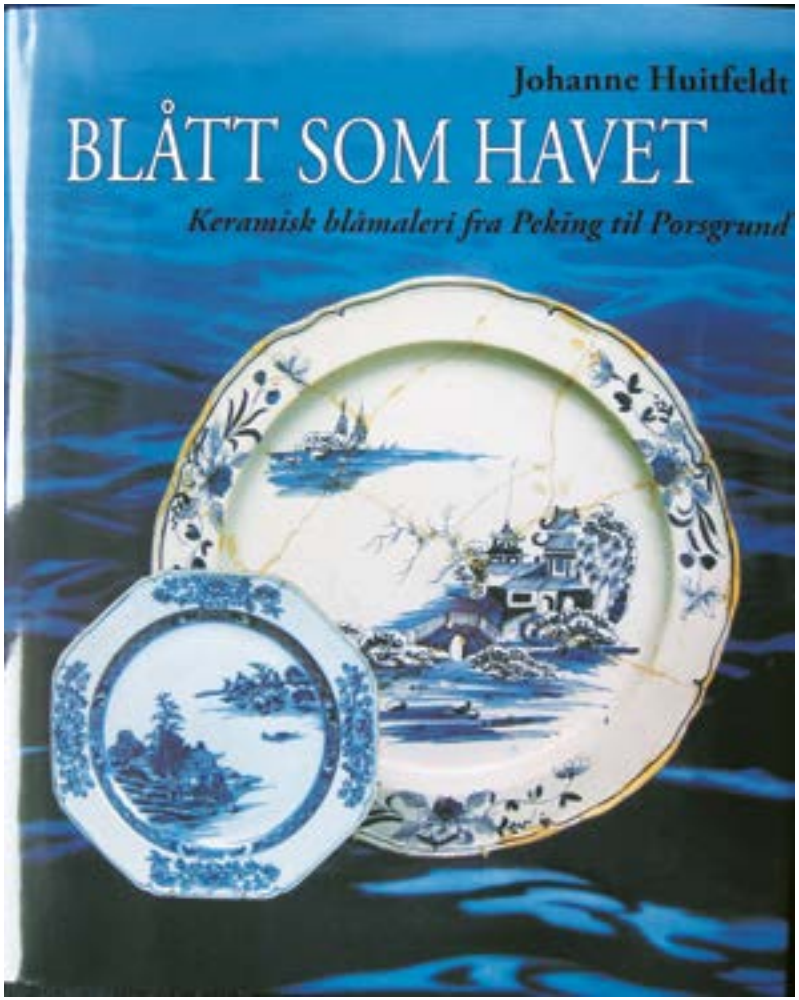

Det er også lengselens farge, «den blå blomsts» (Novalis), de fjerne horisonter og vannet, påvirket av lyset. Det var de gamle kineserne som fant på å dekorere sitt porselen med koboltblå, som ble så sterkt under brenning. Siden de allerede mestret bambus-pensler, tusj, maleri og kalligrafi ble resultatet meget tilfredsstillende.

Et lite tilbakeblikk forteller oss at blå farge har eksistert i egyptiske graver (2580 f. Kr.). Også i nordvestlige Iran er det funnet glassperler farget med kobolt fra rundt 2250 f. Kr.

I Kina forekommer koboltblått allerede i Tang-dynastiet (618-906), særlig i «flytende» glasur. Kineserne produserte den ikke selv, men importerte den fra Persia og kalte den muhammedansk blått.

Det tidligste blåhvite porselenet, rikt dekorert med drager og blomster fra Yuan-dynastiet (1206 -1368), viser at de mestret teknikken. Etter hvert finner kineserne egne koboltforekomster i Ming-tid (1368-1644). Blåhvit Ming er blitt et begrep i keramisk samlerkategori i mange land. Eksportporselen, som på denne tiden var sjeldne kostbarheter, havnet i fyrstelige samlinger.

I boka forflytter vi oss i historien, og kommer til 1700-tallets eksportporselen. Nå er det mer farger på porselenet, i dekormateriale og i de fine glasurene. Det er på denne tiden at de populære typene «Famille-Verte», «Imari» og «Famille Rose» oppstår.

Andre land i Asia, som Korea, Japan og Vietnam produserer også porselen, noe grovere og med litt mer sparsom dekor.

Fajanseindustrien i Europa

Når det gjelder Europa, har Holland, ved siden av Italia, vært hovedsete for fajanseindustrien. Allerede på slutten av 1600 - tallet kjenner vi til den lille byen Delft som ble sentrum for denne produksjonen. I begynnelsen kopierte hollenderne fra kinesisk eksportporselen, men etter hvert kom de frem til egne motiver. Fliser til vegg, bord og liknende ble til en stor produksjon i hollandsk fajanseindustri. Det bør også nevnes at første gang et stykke ekte porselen kom ut av en brenneovn i Europa, var rundt 1708 i den lille byen Meissen. Porselen fra denne byen har blitt stående i europeisk porselenhistorie som det vakreste, teknisk mest fullkomne, og selvfølgelig mest kostbare.

Det kjente stråmønsteret oppsto ved Meissen-fabrikken, men ble ikke spesielt populært i hjemlandet. Derimot ble det produsert i store mengder både i Danmark og Norge. I Danmark ble det kaldt borgerlig bruksporselen, mens det i vårt land gikk under betegnelsen søndagsservise. Her hjemme var det Porsgrund Porselænsfabrik, grunnlagt i 1885, som var produsent av stråmønsteret. Vi har også Egersund som laget stentøy med blått dekor.

Ja, det er så meget mer som kan nevnes. Denne lille omtalen viser bare noe av alt «Blått som havet» av Johanne Huitfeldt har å by på.

Gaffelens vei til våre bord

Tekst: Finn Holden

Vi er vant til at en ny oppfinnelse kan bli verdensomspennende i løpet av noen få tiår. Verdensveven www. ble oppfunnet i 1991 og hadde fire år senere 30 millioner brukere. Gaffelen har en annen historie.

Den er kjent fra Midtøsten alt på 900-tallet, men ble vanlig i Frankrike først på 1600-tallet og i England på 1700-tallet! Enkle gafler med rette tenner er kjent fra Midtøsten på 900-tallet. De ble brukt til å holde fast kjøttet mens man skar kjøttstykker av det. Skikken spredte seg til hele det bysantinske riket og var populær blant adelen. I 1077 giftet Teodora, datteren til den bysantinske keiseren Constantino Ducas, seg med sønnen til dogen av Venezia og brakte med seg et skrin med sølvgafler.

Kom først til Italia

Dette var første gang europeere så noen spise med gafler, og de likte ikke det de så. For italienere flest var dette nok et eksempel på Teodoras luksuriøse livsstil. For kardinal Pier Damiani var bruk av gaffel atskillig viktigere. Han betraktet det som en synd mot Gud å bruke gafler, for Skaperen hadde jo allerede utstyrt oss med ti glimrende griperedskaper, fingrene.

Men i løpet av de neste tre hundreårene ble gafler utbredt over hele Italia. Italienerne oppdaget at gafler var praktiske til matretter med mye saus. Spania var det neste landet der gafler ble vanlige, og det er funnet mange gafler i vrakgods fra den spanske krigsflåten på 1600-tallet. Men et maleri fra 1619 av et spansk bondemåltid av Diego Velazquez viser et dekket bord med duk, glass, bolle og kniv, men ingen gaffel.

Franskmennene begynte å bruke gaffel på 1500-tallet. De bøyde tennene noe, slik at man kunne løfte opp maten som med en skje.

Thomas Coryate introduserte gaffelen i England i en bok i 1611. Han hadde støtt på den i Italia. I England ble gafler sett på som italiensk jåleri, fisefine, umandige og farlige. Den opprinnelige gaffelen med to lange tenner kunne lett spidde lepper og tunge og viktigere legemsdeler, særlig i lystig lag. Produsentene eksperimenterte med ulike antall tenner, fra to til seks, før de på 1800-tallet falt ned på fire tenner.

Bestikk i sølv og gull

Skjeen var det eldste spiseredskapet. Utgangspunktet var hentet fra naturen, østersskall og blåskjell ble brukt både som øser og skjeer. Senere ble det skåret ut treskjeer, som var problematisk siden de sprakk så lett. «Alle» gikk med kniv i beltet som kunne brukes til å skjære opp kjøttet med, mens kniv som eget spiseredskap kom sent. Ludvig 14. forbød bruk av spisse kniver ved bordet for å unngå vold. Han forlangte at alle spisse kniver skulle slipes runde. Franskmennene adlød, og skikken spredte seg raskt til andre land. Kongen innførte også at

verten dekket opp for sine gjester med sitt eget bestikk. Hoffet ble servert med tallerken og med bestikk av sølv med hans monogram inngravert. Kongen selv hadde bestikk av gull, derfra tilnavnet Solkongen.

Skikk og bruk ved bordet

Fra hoffet i Versailles spredte de nye spiseredskapene, tallerken og serviett seg til adel og borgerskap over hele Europa. På 100 år hadde bordskikkene endret seg mer i Europa enn på de tusen foregående årene. Dette krevde informasjon om riktige manerer. En fransk prest skrev i 1729 en bok om skikk og bruk ved bordet:

«Bruk alltid serviett under måltidet. Bruk tallerken, kniv, skje og gaffel. Det er uhøflig å tørre seg rundt i ansiktet med servietten eller å stappe den i munnen for å rense tenner, og det ville være den største forsyndelse mot all god takt og tone hvis servietten blir brukt til å snyte nesen med. En serviett skal bare brukes til å tørre seg lett om munnen, leppene og fingrene, når man blir fettet. Det er høflig alltid å anvende gaffelen til å føre maten inn i munnen med. God bordskikk tillater ikke at noe fettet berøres med fingrene.»

... bedre at bruge fingrene

Christian 4. er den første danske som har skrevet om bruk av gaffel. Han skrev i sin dagbok 1. november 1621: «Jeg kiøbte en skee, en knif og en gaffel af guld med demanter af en fransose». Kongen kan ha kjøpt spisebestikket for å være moderne. Det gikk mer enn 200 år før alle dansker, og vel derfor også alle nordmenn, spiste med kniv og gaffel. Bondegutten Severin fikk som 15-åring plass på en dansk herregård. Han skrev i dagboken sin i 1829 at «jeg forstår ikke altid, hvordan jeg skal bære mig ad. Gaffel og kniv skal altid bruges, men jeg synes det var bedre at bruge fingrene. Jeg tog også en bid flesk med dem forleden dag ved bordet; men madamen sagde straks: Brug din gaffel, Severin.»

Den buede gaffelformen spredte seg videre i Europa utover 1700-tallet og nådde hele folket på 1800-tallet. Gaffelen ble vanlig i USA først etter den amerikanske borgerkrigen som pågikk fra 1861 til -65.

Gaffelen var ikke alene om at det gikk mange år fra oppfinnelse til allmenn bruk.

Kilder:

Bryson, Bill: Hjemme. Oslo 2012.
Giblin, James Cross: Fra hånd til mund, Køb. 1990.